

Doktorandský workshop

2022

Soudobé bydlení

Společenské aspekty bydlení

Vliv obytného prostředí na sociální aspekty resilience

Ing. arch. Markéta Káňová

FA ČVUT / 15118 Ústav nauky o budovách

Školitel: doc. Ing. arch. David Tichý, Ph.D.

Klíčová slova:

Obytné prostředí, sociální udržitelnost, udržitelné komunity, resilience

Úvod do problematiky

Celosvětově dochází k nárůstu populace a k urbanizaci. Od roku 2007 žije ve městech více než polovina světové populace a do roku 2030 se očekává nárůst tohoto čísla na 60%. Tímto trvalým nárůstem počtu obyvatel při zamezení rozšiřování měst do krajiny, a zachováním tak volné přírody a zemědělské půdy, lze očekávat trend zahušťování měst. Budou tak kladeny čím dál větší nároky na soužití ve městech, což bude mít zásadní dopad na celkovou kvalitu obytného prostředí a témata komunit a sousedských vztahů nabydou na ještě větším významu.

Pro dlouhodobé zachování rovnováhy životního prostředí byl zaveden pojem udržitelného rozvoje, který byl definován ve třech pilířích – environmentálním, ekonomickém a sociálním. V architektuře a stavitelství se běžně vyhodnocuje environmentální a ekonomická složka projektů, na jejichž základě jsou potom udělovány různé dotace. Ty hrají potom zásadní roli v rozhodovacím procesu investorů a developerů pro zahrnutí těchto prvků do projektu.

Sociální pilíř ale bývá opomíjen, a to i přesto, že pojem udržitelných komunit se stal jedním ze 17 Cílů udržitelného rozvoje přijatých v rámci agendy „Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development“¹ na summitu „UN Sustainable Development“ v New Yorku v roce 2015.

Hlavním cílem pojmu „udržitelný rozvoj“ je udržení stability současných systémů, aniž by se zabýval nerovnováhou či možnými změnami. Současné a budoucí výzvy ale přináší naopak možné příležitosti k hledání nových řešení a přístupů. Důležitým pojmem se tak v posledních letech stává „resilience“ neboli odolnost měst. Ta je definována jako schopnost města „adaptovat se a prosperovat v měnících se podmínkách.“² Jedná se o dynamický koncept, který zahrnuje hledání nových cest a systémů, aplikaci demokratických principů a kulturních hodnot, environmentální a ekonomickou udržitelnost, ale také společenské změny. Důležitou roli zde pak hraje existence a kvalita lokálních komunit či sousedských sdružení, protože jejich aktivní zapojování je klíčové. Ukazuje se tak specifčnost sousedských komunit, které jsou založeny na sdílení stejného místa a zdrojů.

¹ *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations: Department of Economic and Social Affairs [online]. [cit. 2022-06-22]. Dostupné z: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

² PETCOU, Constantine a Doina PETRESCU, 2021. R-Urban Resilience. Atlas Geography Architecture and Change in an interdependent world.

Kvalita sousedských vztahů se ale nepřímou odrazí také v dalších bodech udržitelnosti, a to např. u 3. cíle udržitelného rozvoje „Zdraví a kvalitní život“.³ Sousedské soužití vytváří prostředí vzájemné podpory a bezpečí, zajišťuje spojení s lidmi a vědomí začlenění. Komunity mají vliv na fyzické zdraví a umožňují mentální i materiální sdílení.

Hodnocení sociálního pilíře a tím i jeho cílené zapojení v oblasti navrhování obytného prostředí je ale v kontextu České republiky nedostatečné. Cílem práce je proto definovat prostorové a obsahové prvky obytného prostředí, které ovlivňují sociální aspekty a vytvořit systém jejich ohodnocení, tak, aby i tento pilíř mohl být zapojen do dotačních programů a tím se dostal do popředí zájmů investorů a developerů.

Cíle

Strategický cíl

Cílem disertační práce je na základě zkoumání a provedených analýz vytvoření podkladů pro metodické zapojení a hodnocení sociálního pilíře udržitelnosti v tvorbě obytného prostředí. Práce si klade za cíl definovat konkrétní prostorové a obsahové aspekty obytného prostředí přímo či nepřímou ovlivňující naplnění 11. bodu SDGs – „Udržitelná města a komunity“.

Taktické cíle výzkumu

- identifikovat sociální aspekty resilience
- identifikovat prostorové a obsahové prvky obytného prostředí, které ovlivňují sociální aspekty
- stanovit charakteristiky těchto prvků dle různých měřítek obytného prostředí
- vytvořit podklad pro metodické zapojení sociálních aspektů do tvorby obytného prostředí v různých měřítkách
- vytvořit podklady pro metodické hodnocení sociálních aspektů v obytném prostředí

Výzkumná otázka

Jak lze naplnit 11. bod Cílů udržitelného rozvoje – „Udržitelná města a komunity“ prostřednictvím tvorby obytného prostředí?

³ *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations: Department of Economic and Social Affairs [online]. [cit. 2022-06-22]. Dostupné z: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

Podotázky

Existují vhodné dotační programy pro obytné budovy v České republice pro implementaci sociálního pilíře udržitelného rozvoje?

Jaké jsou prostorové a obsahové prvky obytného prostředí ovlivňující sociální aspekty?

Jak lze klasifikovat prvky ovlivňující sociální pilíř v obytném prostředí?

Jaké otázky mohou být zahrnuty do dotačních programů pro obytné budovy pro naplnění sociálních aspektů resilience?

Východiska výzkumu

1. Prostřednictvím daných prostorových a obsahových prvků obytného prostředí lze naplnit cíl zajištění udržitelných komunit 11. bodu agendy Cíle udržitelného rozvoje.
2. Tyto obsahové a prostorové prvky se liší dle různých měřítek obytného prostředí.
3. Absence dotačních programů hodnocení sociálního pilíře udržitelnosti vede k jeho nedostatečnému zapojování v procesu tvorby obytného prostředí.

Metoda výzkumu

Metoda výzkumu bude rozdělena do dvou částí. První část bude teoretická, která vychází z rešerší a analýz literatury, odborných článků, evaluací a zpráv agend a operačních programů a dalších zdrojů. Druhá část – praktická – se bude zabývat identifikováním sociální resilience v obytném prostředí a vytvořením podkladu pro metodickou aplikaci a hodnocení sociálního pilíře v různých měřítkách obytného prostředí.

Teoretická část:

- Úvod do problematiky formou rešerší dostupné literatury a analýz, které se týkají těchto oblastí:
 - principy – trvale udržitelný rozvoj (pilíře udržitelnosti), resilience a další
 - agendy, operační programy – Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development (SDGs), Agenda ČR 2030, Agenda 21 a další
 - dotační programy
- Analýza příkladů sociálně udržitelných projektů (best practices) v různých měřítkách obytného prostředí - např. společenské koncepty bydlení, úpravy poloveřejných prostorů (např. vnitrobloků) a další

Praktická část:

- Identifikování sociálních aspektů resilience
- Identifikování prostorových a obsahových prvků obytného prostředí, které ovlivňují sociální aspekty
- Stanovení charakteristik těchto prvků dle různých měřítek obytného prostředí
- Vytvoření podkladů pro metodickou aplikaci sociálního pilíře udržitelnosti v obytném prostředí
- Dotazníkové šetření s investory a developery provedené na základě sesbíraných dat
- Vytvoření podkladů pro metodickou klasifikaci sociálního pilíře udržitelnosti v obytném prostředí

Závěr – vyhodnocení dosavadního výzkumu

Naplnění sociálních aspektů v obytném prostředí přináší vyšší finanční náklady při realizaci. Z tohoto důvodu bývá investory a developery opomíjen. Identifikování prostorových a obsahových prvků obytného prostředí ovlivňujících sociální aspekty, podklad pro jejich metodické implementování do návrhů a vytvoření podkladů pro zapojení sociálních aspektů obytného prostředí do dotačních programů se proto jeví jako zásadní přínos pro zvýšení zájmu o tuto problematiku.

V prvním roce studia proběhlo vymezení tématu a zpracovávání rešerší v oblasti principech udržitelnosti, agend a operačních programů, certifikačních systémů a dotačních programů. Paralelně s touto činností byla sestavována databáze projektů se sociálními aspekty týkající se obytného prostředí.

Další literatura

DULLA, Matúš, 2014. *Kapitoly z historie bydlení*. Praha: České vysoké učení technické v Praze. ISBN 978-80-01-05433-8.

HALL, Midred Reed a Edward T. HALL, 1995. *The Fourth Dimension in Architecture: The Impact of Building on Behavior : Eero Saarinen's Administrative Center for Deere & Company, Moline, Illinois*. Santa Fe, New Mexico: Sunstone Press. ISBN 978-0-86534-033-6.

HNILIČKA, Pavel, 2012. *Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů : urbanismus do kapsy. 2., dopl. vyd.* Brno: Host. ISBN 978-80-7294-592-4.

JACOBS, Jane, 2011. *The death and life of great American cities*. 50th anniversary ed. New York: Modern Library. ISBN 978-0-679-64433-0.

KOHOUT, Michal, David TICHÝ a Filip TITTL, 2015. *Collective housing: a spatial typology*. V Praze: České vysoké učení technické, Fakulta architektury, Ústav nauky o budovách. ISBN 978-80-01-05848-0.

MUSIL, Jiří, 1971. *Sociologie bydlení*. Praha: Svoboda. Sociologická knižnice (Svoboda).

NORBERG-SCHULZ, Christian, 2010. *Genius loci: krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Praha: Dokořán. ISBN 978-80-7363-303-5.

SCHMEIDLER, Karel, 2001. *Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě*. Vyd. 2. Brno: Z. Novotný. ISBN 80-238-6582-X.

SIM, David, [2019]. *Soft city: building density for everyday life*. Washington: Island Press. ISBN 978-1-64283-018-7.

Floor plan manual housing, 2018. Fifth, revised and expanded edition. Basel: Birkhäuser. ISBN 978-3-0356-1143-4.